Dr. Király Klára

Hírek a börtönvilágból

Emelkedik a kábítószerrel összefüggő bűncselekmény miatt elítélt nők száma Arizona börtöneiben

Az Amerikai Egyesült Államok Arizona államának börtöneiben egyre emelkedik a kábítószerrel összefüggő bűncselekményeket elkövető női elítéltek száma. Arizona Büntetés-végrehajtásért felelős Minisztériumának véleménye szerint 1997. óta évente 75%-os növekedést lehet kimutatni e fogvatartotti csoport körében.

Egyesek szerint ez csupán az állam népességében bekövetkező robbanásszerű változásnak köszönhető. Sokan azonban úgy gondolják, hogy a túl szigorú jogszabályok okoztak növekedést. A Family Against Mandatory Minimums (Család a Kötelező Minimum Büntetés Ellen) csoport tanulmánya kimutatta, hogy öt évvel ezelőtt ugyanazokért a bűncselekményekért még bebörtönzés sem járt, amelyek miatt ma akár hosszabb idejű szabadságvesztés kiszabására is sor kerülhet.

A nők többségét kábítószerrel összefüggő bűncselekmények elkövetéséért, csalásért vagy lopásért ítélik el. A fogvatartottak 3/4-e drog- vagy alkoholproblémákkal, 25%-uk súlyos mentális problémákkal küzd. A Family Against Mandatory Minimums kimutatta, hogy a nők többsége csak kisebb súlyú bűncselekményt követ el, mint például kisebb mennyiségű kábítószer eladása vagy lopás. Mindezt azért teszik, hogy a napi kábítószeradagjukhoz hozzájussanak. Ezen kívül Arizonában sokszor a függőségi problémák kezelése sem megoldott kérdés.

A szakértők véleménye az, hogy az első bűncselekményt elkövetők számára rövidebb időtartamú büntetést kellene kiszabni. Erre azért is szükség lenne, mivel az utóbbi öt évben 35000 gyermek elhelyezéséről kellett gondoskodni annak kapcsán, hogy az egyik vagy mindkét szülő börtönbe került.

A jogalkotás résztvevői közül is sokan támogatják, hogy a kisebb súlyú bűncselekményeket elkövetőkre kiszabható büntetés legyen enyhébb, mivel ezzel a családok további szétesését is meg lehetne akadályozni.

Forrás: Fastest growing segment of prison population: female drug addicts by Kevin Pranis. Arizona Central News, 2004. 05. 02.

Nő a női fogvatartottak száma a skót börtönökben

A Cornton Vale Büntetés-végrehajtási Intézet jól példázza azt, hogy, hogy jelentősen megnőtt a női elítéltek száma Skóciában az utóbbi két évben. Bár idén 48 fő fogvatartottat már átszállítottak egy másik női börtönbe, Greenockba, egy 2004-es jelentés 340 fő elszállásolását említi az intézetben. (1990-ben csak 137 fő volt az ebben a börtönben fogvatartott nők száma.)

A börtön-felügyelőségek beszámolója kimutatta, hogy a Stirling és a Cornton Vale Büntetés-végrehajtási Intézetek elítéltjeinek nagy hányada mentális betegségben szen-

ved. Ráadásul a fogvatartottaknak több mint fele, már a börtönbe kerülésekor alkohol- vagy drogfüggőségi problémákkal küzd.

Forrás: Concern at rising number of women in prison system by Andrew Deholm. Scotsman News, 2004. 06. 27.

Túlzsúfoltság Botswana fővárosában

A Gaborone Maximális Biztonsági Fokozatú Büntetés-végrehajtási Intézetben a fogvatartottak írásban tiltakoztak az embertelen körülmények miatt. Az elítéltek legjobban a túlzsúfoltságot sérelmezték, mivel előfordult már az is, hogy egy negyven főnek fenntartott cellában nyolcvanan osztoztak a helyeken. A fogvatartottak azt állítják, hogy az egészségügyi ellátás és a tisztaság sem éri el a megfelelő szintet. Gyakran fordul elő tetvesség, és nincs megoldva a rovarirtás sem. Az elítéltek panaszt nyújtottak be az élelmezésre vonatkozóan is, mivel véleményük szerint fertőzött táplálék is bekerül az intézetbe, aminek az elfogyasztása már többször járványos megbetegedéshez vezetett.

A panaszlevélben felsorolt problémák közül az illetékesek egyedül a túlzsúfoltságot ismerték el, de szerintük az sem ölt akkora méreteket, amelyről a fogvatartottak beszélnek. Az ügyben érintett intézet az élelmezés és az egészségügyi ellátás megfelelő színvonaláról számolt be, és tagadta, hogy a megbetegedések egy járvány szintjét valaha is elérték volna.

Forrás: Prisoners submit petition on inhuman conditions by Lekopanye Mooketsi. Africa Daily News, 2004. 05. 10.

A vallás, mint rehabilitációs eszköz

A floridai Lawtey Büntetés-végrehajtási Intézet a rehabilitáció során valláson alapuló programot alkalmaz, amelynek az a jellemzője, hogy önkéntesek adják át a bibliai ismereteiket a fogvatartottaknak. Az eredmények azt mutatják, hogy olyan elítéltek is képessé váltak a társadalmi együttélésre, akik korábban semmiféle szabályhoz nem tudtak alkalmazkodni. Az „Inner Change" [Belső Átalakulás] program beindításának ötlete Charles Colsontól származik, aki 1997-ben az ügy érdekében elnyerte Texas állam kormányzójának a támogatását is. Ennek eredményeképpen a bibliai oktatáson alapuló programot be is vezették egy Houston közelében levő börtönben. Később e példát Minensota, Kansas és Iowa állam is alkalmazta, az utóbbi években pedig Georgia és Lousiana államok is szorgalmazzák e kezdeményezések átvételét.

A Lawtey Büntetés-végrehajtási Intézet egy, az először a 1970-es években Brazíliában alkalmazott, a valláson alapuló modellt vett át. A történelemben visszafelé haladva azt látjuk, hogy a kezdeményezés egyáltalán nem új, hiszen a vallást, mint rehabilitációs eszközt már a gyarmati időktől alkalmazták, és a XIX századig rendkívül elterjedt volt. E szemlélet hatása ma is érezhető, hiszen újra és újra előtérbe ke-

rül az a gondolat, hogy a rehabilitáció része az emberi lélek átformálása, aminek egyik eszköze a vallás.

A szakértők úgy vélik, hogy e kezdeményezések révén sok bűnelkövető tért vissza a társadalomba. Legfontosabb része a vallásos nevelésnek az, hogy segít megértetni a fogvatartottakkal a jó és rossz közötti alapvető különbséget.

Egy 2003-as felmérés szerint azoknak a szabadult bűnelkövetőknek 20,3%-a két éven belül újra le lett tartóztatva, akik nem vettek részt a programban. Az „Inner Change"-ben résztvevőknek csak a 8%-a lett visszaeső. A harmadik csoportba azok tartoznak, akik bekapcsolódtak ugyan a programba, de nem vettek részt benne a befejezésig. Ezen elítéltek 24,3%-a került vissza a börtönbe. Ez az arány magasabb, mint azoké, akik sohasem kapcsolódtak be a programba.

Ezek az eredmények eljutottak a Fehér Házig, ahol döntést hoztak arról, hogy az Igazságügyi Minisztériumnak fel kell mérnie a hit-alapú programoknak a szövetségi büntetés-végrehajtási intézetekbe való bevezetésének az előnyeit és hátrányait.

Néhány szakértő úgy gondolja, hogy az elért eredmények nehezen vetíthetők egyénekre, mivel a hónapokig vallásos szellemben élők állandó kapcsolatban állnak egymással, folyamatosan támogatják és erősítik egymást. Sokkal nagyobb az összetartás az „Inner Change" résztvevői, mint más elítéltek között. Félő, hogy a tesztek csak a közösség egyénre gyakorolt hatását mutatják, ami azonban az intézeten kívül nem érvényesül. Kifogás érte a vallásos kezdeményezéseket azon az alapon is, hogy csak a kereszténységet ismerik el, így kizárják a többi vallás képviselőit. Ráadásul az Americans United for the Separation of Church and State (Egyesült Amerikaiak az Állam és Egyház Szétválasztásáért) szervezet az állam és egyház szétválasztásának alkotmányos elvét látja sérülni, ezért pert indított e programok megszüntetése végett.

Vannak szakemberek, akik a legnagyobb problémát abban látják, hogy a vallásos nevelés nem pótolja a Lawteyban a számítástechnikai vagy az érettségire felkészítő kurzusok hiányát. A szabadlábra kerülést követően hasznosítható és a munkavállalást elősegítő ismeretekre is szükségük lenne az elítélteknek, különben a hit átformáló ereje az intézeten kívül már nem fog érvényesülni.

Forrás: Faith-based prison as a trend to use religion in corrections grows by John Riley. Florida Daily News, 2004. 04. 23.

Veszélyben az ausztrál fogvatartottak szavazati joga

Az Australian Council for Civil Liberties (Ausztrál Tanács a Polgári Szabadságért) szervezet elítélően nyilatkozott arról, hogy a Szövetségi Kormány módosítani kívánja a választási törvényt.

Az említett jogszabály egyelőre még megengedi az öt évnél nem súlyosabb büntetési tétellel fenyegetett bűncselekmények elkövetői számára, hogy gyakorolják szavazati jogukat. A kormány ezt a jogot meg akarja szüntetni, ami azonban a szövetségi törvényhozás jó néhány tagjából ellenérzést váltott ki. Véleme-

nyük szerint minden fogvatartottnak joga van a demokratikus folyamatban való részvételhez.

Forrás: Govt moves to strip prisoners' voting rights by Tom Green. Today News, 2004. 04. 05.

Terjed az AIDS a zimbabwei börtönökben

2004 májusában egy független kutatóintézet, a Correctional and Security Studies nyilvánosságra hozta az általa készített jelentést a zimbabwei börtönök AIDS helyzetéről. A kutatást végző Tadesse Hassan Ali számításai szerint 2004. áprilisában az ország 41 büntetés-végrehajtási intézetében fogvatartott személyek 51,4%-a volt HIV/AIDS vírussal fertőzött. A büntetés letöltését követően fertőzöttek százai térnek vissza a társadalomba. Sajnálatos módon a zimbabwei közegészségügynek nincsenek meg a megfelelő eszközei a betegség terjedésének a megállítására.

A kutató azt állította, hogy a ZPS (Zimbabwe Prison Service), azaz a zimbabwei bv. szervezet eddig még nem mérte fel a HIV börtönbeli elterjedtségét Május elején ugyanakkor az Egészségügyi Minisztérium kijelentette, hogy az ország 12,5 millió lakosa közül 1,82 millióan élnek együtt e betegséggel. Hassan Ali azzal vádolja a ZPS-t, hogy lekicsinylik a HIV probléma jelentőségét a börtönökben. A betegség terjedését gyorsítja a túlzsúfoltság, hiszen 16000 rendelkezésre álló helyren 25000 fogvatartott jut. Bizonyos büntetés-végrehajtási intézetekben akár ötvenen is osztozhatnak egy cellán.

Forrás: Zim prisoners fight with AIDS by Gift Phiri. Africa Daily News, 2004. 05. 14.

Az életfogytig tartó szabadságvesztés kérdései

A Sentencing Project – egy Washington székhelyű kutató csoport – felmérésében megállapította, hogy az utóbbi 10 évben, az életfogytig tartó szabadságvesztést töltő elítéltek száma 83%-kal nőtt az USÁ-ban. Az állami és szövetségi büntetés-végrehajtási intézetekben 11 elkövetőből egy életfogytig tartó szabadságvesztés büntetését tölti, ami összesítve közel 128 ezer főt jelent. Egy 1992-es jelentés csak 70 ezer hasonló kategóriájú elítéltet említ.

Az adatokat összevetve a Federal Bureau of Prisons (Börtönök Szövetségi Hivatala) számításaiból kiderül, hogy 1991. és 1997. között az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltek esetében a ténylegesen letöltött idő 21 évről 29-re nőtt. A büntetések megállapítását három szigorú elv befolyásolja: a kötelező minimum és a „three strikes law" elve, valamint a feltételes szabadságra bocsátás szabályozása. Tennessee államban például az állami jogszabályok értelmében az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltek esetén csak 51 év eltelte után lehet megvizsgálni a feltételes szabadságra bocsátás kérdését. Pennsylvaniában az 1940-es évekig az életfogytig tartó szabadságvesztés esetén fel sem merült a feltételes szabadságra bocsátás gondolata. Erre később is csak kormányzói döntéssel kerülhetett sor. Az

1970-es években például 300 ilyen jellegű ügyet rögzítettek. 1995 óta azonban csak egyetlen ilyen esetről tettek említést.

Visszatérve a fent említett elvekhez, a „three strikes law" (azaz a „három csapás törvény") a visszaesőket sújtó olyan szabály, amely megkétszerezi a büntetés alapját abban az esetben, ha a vádlottat már korábban súlyos vagy erőszakos bűntett elkövetése miatt elítélték. E szabály bármely bűntett miatt, akkor is alkalmazandó – és állami büntetés-végrehajtási intézetben letöltendő, 25 évtől életfogytig tartó minimumbüntetés szabandó ki –, ha az elkövetőnek két vagy több korábban elkövetett súlyos vagy erőszakos bűntette volt. Ezen kívül az, akit a „three strikes law" alapján ítélnek el, csak a büntetés 80%-ának letöltése után bocsátható feltételes szabadságra. Akit nem az említett szabályra hivatkozva sújtanak büntetéssel, már az alkalmazott szankció 50%-ának kiállása után feltételes szabadságra kerülhet.

A „kötelező minimum" a bírák számára követendő jogalkalmazási elv, amelynek az eltörlésére azonban már számos államban sor került. 2002-ben például Michigan kormányzója hagyta jóvá az említett szabály kiküszöbölését.

Korábban a „kötelező minimum" alkalmazására azért volt szükség, mert iránymutatást jelentett az ítélkező bírák számára. Példaként említem, hogy a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmény elkövetőjét – amennyiben bűnösségét megállapították az ellene felhozott vádak alapján – a bíróságnak kötelezően, határozott időtartamú szabadságvesztésre kellett ítélnie, ami 5, 10 vagy 20 évtől életfogytig tarthatott. Az időtartam meghatározásakor szigorúan azt a kábítószer mennyiséget kellett alapul venni, amelyre nézve a vádlott elkövette a terhére rótt bűncselekményt. Nem lehetett figyelembe venni a büntetlen előéletet, a perifériális szerepet az elkövetés során, és azt sem, ha a kábítószerfüggő elkövető kezelésre szorult. A „kötelező minimum" alkalmazása 35 államot érint. Sok szakértő kifogásolja, hogy például a társadalomra kis veszélyt jelentő bünelkövetők is – a szabályok rutinszerű alkalmazása miatt – aránytalanul hosszú szabadságvesztés büntetést kaphatnak.

A Sentencig Project jelentése szerint New York államban az elítéltek 19,4%-a, Nevadában 18,6%-a, Californiában 18,1%-a, Alabamában 17,3%-a, Massachusettsben pedig 16,9%-a tölti életfogytig tartó szabadságvesztés büntetését.

2003-ban négy életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltből egy biztos, hogy a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége nélkül töltötte a büntetését, míg 1992-ben hatból egy. 1997-ben az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltek 90 %-a erőszakos jellegű bűncselekményt követett el, 69%-uk pedig emberölés miatt került börtönbe.

A Sentencing Project kimutatta, hogy egy életfogytig tartó szabadságvesztére ítélt személy intézetben tartása negyven év alatt egy millió dollárba kerül. A szakemberek úgy gondolják, hogy ezeket a költségeket és a börtönpopuláció növekedését nem fogják bírni az intézetek.

Forrás: Where is the solution? A life terms for prisoners by Siobhan Mcdonough. Washington Post, 2004. 03. 03. - State of the states drug policy reforms: 1996-2002. by the Drug Policy Alliance, September 2003.

Terjed a dohányzási tilalom az amerikai börtönökben

Sokáig a dohányzási tilalom alól mentes állami épületek közé tartoztak a büntetés-végrehajtási intézetek is. Az utóbbi 10 évben azonban e helyek is igazodnak az új szabályokhoz.

A Börtönök Szövetségi Hivatala júniusban 105 büntetés-végrehajtási intézetben rendelt el majdnem teljes dohányzási tilalmat. Ez közel 180000 elítéltet érint. Az American Correctional Association (Amerikai Büntetés-végrehajtási Szövetség) 2002-es felmérésében arról számolt be, hogy legalább 38 államban már bevezetésre került a teljes vagy részleges dohányzási tilalom. Néhány államban, így Delawareben is, a tubák és a bagó használata megengedett. Floridában az épületen kívül, a kijelölt helyeken lehet dohányozni. 2004 elején Washington államban három büntetés-végrehajtási intézetben tiltották be a cigarettázást, év végéig ez a szám 15-re fog nőni.

A szigorító rendelkezések hatására a börtönök feketepiacán megjelent a cigaretta, de nem helyettesíti az illegális kábítószereket, hanem azok mellett, a legkeresettebb cikkek közé tartozik. Pennsylvaniában 1995 óta léteznek dohányzást érintő megszorítások. 1999-ben Coloradóban közel 20000 főt tiltottak el a cigarettázástól, ahol azóta ma már 10 dollárra emelkedett az ára a büntetés-végrehajtási intézetbe becsempészett dohánynak.

Ohio államban a korlátozások bevezetése fokozatosan történik. Az új intézetekben teljes tilalom áll fenn, de a régiekben nagyrészt még megengedik a fogvatartottaknak, hogy rányújtsanak. Texas 1994-ben az elsők között csatlakozott az új szabályozáshoz. 2003-ban pedig büntetté minősítették azoknak a cselekményét, akik a börtönökbe dohányárut csempésznek.

Jelenleg más államokban is komoly fejtörést okoz, hogy hogyan lehetne visszaszorítani a büntetés-végrehajtási intézetek egyre erősödő feketepiacát. A Börtönök Szövetségi Hivatala abban látja a megoldást, hogy először is meg kell értetni a fogvatartottakkal a dohányzási tilalom okait, majd elő kell segíteni, hogy le tudjanak szokni erről a káros szenvedélyről. Fontos lenne, hogy az elítéltek teljesen ingyen jussanak hozzá a nikotin-tapaszokhoz.

Forrás: Smoking bans spread to prisons by Gregg Zoroya. USA Today, 2004. 07. 21.